

Плакала кобза

Фото автора.

Щоб глибоко відчувати, потрібно багато вистраждати. Щоб творити, потрібно мати в серці «те, що не вмирає».

Юлію Збандуту, синові красуні-українки та приазовського грека, доля щедро відміряла й того й іншого. Про його шлях, сповнений болю й тривог, надій й розчарувань, високого одухотворення й драматизму, найкраще може розповісти Музика. Головна дійова особа Юлієвого життя...

Батьки

З фронту Федір Збандут писав Таїсії, своїй «прекрасній Таїс», що коли народиться син, щоб назвала його Юлієм. Старшому синові він, історик за фахом і за духом, дав ім'я Гарія. Доньку назвав Аллою. Втім, вони обоє, Таїсія й Федір, безмежно закохані одне в одного і в історію, культуру, музику, неодмінно хотіли дати дітям красиві, милозвучні, рідко уживані імена. Молоді історики свято вірили, що ім'я також формує світогляд і харак-

тер людини, «веде» її по життю. Очевидно, вони не помилялися. В цьому переконався Юлій, коли став старшим за свою маму.

Після визволення України Таїсія з дітьми повернулася з евакуації до Маріуполя. В наскрізь промерзлій квартирі теплішало лиш тоді, коли приходили листи з фронту. Як вона чекала їх! Здавалося, що сам Федір приходив тієї миті в їхню убогу помешкання і воно світлішало, яснішало, немов у нього заглядало сонце.

І раптом, у сорок п'ятому, листи від Федора припинилися. Мов зрана чайка, квилула-тужила над дітьми Таїсія, чекаючи найстрашнішого. І воно, те невідворотне, сталося.

...В одному з боїв пораненого Федора Збандута не підібрали санітари. Контуженого, без ознак життя, його сприйняли за вбитого. І лиш солдатська Доля руками медсестри Валюші витягла артилериста зі свинцевого пекла. Через кілька днів він опритомнів у медсанбаті. Відчув ніжний дотик руки. Підняв важкі повіки і зустрівся з синім поглядом своєї рятівниці...

Навіть по завершенні фронтових доріг Валентина ще довго виходжувала по шпиталях і клініках зраненого капітана.

У 1946-му Таїсія тяжко захворіла. Від недоїдання нездужали старші діти. А кволий Юлик уже не міг піднятися з ліжка. Ледь живого його забрали до лікарні. Тільки-но піддужчав, перевели спочатку до одного притулку, а потім — до другого. І сказали, що тепер це його дім. Бо мами в нього більше немає...

Після шпиталів Федір Збандут повернувся до Маріуполя. Вдома застав лиш Аллу і Гарія. Довго шукав меншого сина, та сліди п'ятирічного Юлика загубилися. У цей час його, колишнього офіцера і педагога за освітою, призначили директором Маріупольського дитячого будинку. Якоюсь на нараді до нього підійшла колега з приміського сиротинця.

Обережно розпитавши Федора Івановича про родину, запитала, чи нема в нього ще одного сина. Бо дуже вже їх маленький «музика-Юлик» схожий на Федора Івановича.

Щоправда, хлопчик недужий і лікарі побоюються за його життя.

Федір Збандут кинувся до сирітського притулку. Серед обстрижених наголо хлопчиків він одразу впізнав кароокого Юлика. «Синочку! Ось який ти в мене... Я тебе знайшов...», — тільки й вимовив рано посивілий чоловік у сірій шинелі.

Утретє Юликове життя, як колись його татові, врятувала Валюша. Бог не послав їй своїх дітей, і ця добра жінка замінила йому матір.

Музика

Вона ввійшла в його життя природно, як мамина колискова пісня. Таїсія дуже гарно співала українських народних пісень, грала на багатьох музичних інструментах. І дуже раділа, коли помітила талант молодшого сина. Хлопчик мав чудовий слух і голос. Йому вистачало одного прослуховування мелодії, щоб відтворити її до найменшої точності. «Будеш, Юльку, співаком, або й композитором!» — щоразу хвалила мама синів «концерт», і її палко підтримували сусіди-слухачі. «Без музики, як без повітря, я б не прожив і дня на цьому білому світі», — скаже через багато років посріблений сивиною музикант.

Від батька Юлій перейняв пристрась до майстрування. Підлітком не лише грав на всіх клавішних та струнних музичних інструментах, а й пробував деякі з них виготовляти.

Під час навчання в Артемівському музичному училищі його віртуозною грою на балалайці і домрі захоплювалися всі. Хлопець перемігав на конкурсах, брав участь у великих концертах. Трьом

найталановитішим випускникам училища Євгену Мартинову, Івану Карабищу та Юлію Збандуту викладачі пророкували блискуче мистецьке майбутнє.

Щодо перших двох саме так і сталося. Юлію ж судилося торувати шлях «через терні до зірок». Після служби в армії, виступів в оркестрі народних інструментів Харківської філармонії, у знаменитому джаз-оркестрі Валентина Іванова доля привела Збандута до Черкас. Знайомство з улавленим Черкаським державним заслуженим українським народним хором та його солістками Раїсою Кириченко та Ольгою Павловською надихнуло музиканта на створення пісень. Одну з перших, «Росава», на слова черкашани Володимира Грибенка, він написав для «неповторної Раї». Пісня вийшла напрочуд світла, мелодійна, красива, і її з радістю почала розучувати молода співачка. Були в тексті пісні й такі слова:

*«... Тихо плине
у травах і росах,
Ніжню пісню
співає мені:
Плем'я мирних
і дужих росів
Народилось в мойї
стороні.
Серцем щирим
пишаюсь, радію,
Знаю істину нашу
святу:
Починалися Русь
і Росія
У мойї українськїм
краю...»*

Що й казати, на першому ж прослуховуванні чарівної «Росави» ідеологи «інтернаціоналісти» втратили дар мови. Для них це було нечуваним зухвальством, страхотливим святотатством стверджувати, що «великая і неделімая» починалася

осьдечки тут, на берегах тихоплинних Росі та її посестри Росави... Пісню, ясна річ, поклали у глибоку шухляду, а Збандута «зняли» згодом з відповідальної посади — керівника Черкаської обласної філармонії.

Ті ж таки «іржаві ножиці цензури» покремсали й пісню «Сині очі Дніпра». Переляки-ідеологи зарахували її до «особливо шкідливих». Бо вона також була сповнена синівської любові до України...

Якось, після чергових «розбірок», підійшла до Збандута Раїса Кириченко і з гіркотою мовила: «То що, Юлію Федоровичу, скоро нам заборонять навіть вимовляти слова «український», «Україна»... До чого ж воно йдеться?»

Справжнім відкриттям для Збандута стала у ті часи неозора глибочій української ліричної поезії. Його пронизані теплом і любов'ю пісні взяли до свого репертуару відомий дует Діани та Василя Матюшенків, ансамбль «Росава», молоді талановиті співачки Інна Лементар та Даша Павлишина. Багато пісень на слова черкаського поета Володимира Даника виконує сам композитор. Зокрема, їх спільний твір «Пісня про Трускавець» завоювала визнання в конкурсі і Юлій Збандут відкривав нею гала-концерт в улавлениму місті-курорті.

Нову хвилю творчого піднесення викликало в Юлія Федоровича знайомство з творчістю поетів-шістдесятників. Утім, це було, за словами автора пісень, навіть не натхненням, а «просто осяянням». Музика до поезій Бориса Олійника, Ліни Костенко, Миколи Вінграновського «ніби лилася з небес». Записаний і подарований Борисові Олій-

Й сміялася...

нику пісенний магнітоальбом «Волосся золоте крило» схвилював поета до глибини душі. На свій урочистий ювілейний вечір, який відбувся торік в Українському домі, Борис Ілліч запросив «для пісенного прологу» черкаського композитора. Пісня на вірш Олійника «Музика», виконана її автором Юлієм Збандутом, стала окрасою вечора.

Якщо Борис Олійник чув усі 14 пісень, написаних на його вірші, то Микола Вінграновському та Ліні Костенко Юлій Федорович лиш готує передати магнітоальбоми з піснями на «їх геніальну поезію». «Я нічого не хочу від цих великих, видатних людей, — поділився думками. — Мене вражає, вивищує їх поетичне високе слово... Я глибоко відчуваю, розумію душу їх поезії. Віршовані рядки самі перетворюються на музику, я лиш встигаю її записувати».

...За останні двадцять років Юлій Збандут написав понад півтисячі пісень!.. Більшість із них він виконує сам. І терпляче чекає того часу, коли на Національному радіо і телебаченні настане їх день. Коли обриднуть «шлягери» і запанує в ефірі справжня поезія і така само неповторна музика...

Маестро

Недарма кажуть: якщо людина талановита, то талановита вона в усьому. Це стосується й мого героя.

...Ще в часи захоплення електротрами уклад якось Збандут парі з друзями-музикантами. Він заявив, що змайструє двогрифну електротритуру — не гіршу, ніж ті, на яких грають, до прикладу, хлопці з ансамблю «Червоні гітари». Юлій парі виграв. Бо він уже мав чималий досвід виготовлення

струнних музичних інструментів. А коли взявся за електротритуру, спочатку сам сконструював компактні верстати з програмним керуванням, преси для виготовлення мембран і дифузорові, інші пристрої. І зробив чудову гітару. Згодом, щоб не «простоявало» його обладнання, взявся за вдосконалення балалайки і домри. Втім, поштовхом до цієї праці послужила... фреска, побачена ним на одній із стін Софії Київської. На ній було зображено давньоруські музичні інструменти. Яке ж було здивування Юлія, коли він упізнав у них «прататьків» сучасної балалайки і домри! Отже, ці струнні народні інструменти по праву можна назвати українськими! Збандут змайстрував оригінальної конструкції і широкого діапазону звучання домру і назвав її «Україною». Тоді ж така газета «Культура і життя» написала про черкаського маестро, учасника всеукраїнської виставки: «Чудовим дизайном, оригінальною конструкцією, польотністю звуку вражали домри Юлія Збандута. За всім цим — 15 років пошуків звукових параметрів... Юлій Збандут — людина, одержима ідеєю вдосконалення, він — музикант, і конструктор, і винахідник, і акустик».

Ці захоплені слова повторили й науковці Музею народних інструментів, що на території Києво-Печерської лаври. Виготовлені черкашанином старовинні музичні інструменти: гудок, зозуля, очеретина, балалайка шойно з'явилися на «світ Божий», одразу ж були закуплені для експозиції цього музейного закладу.

Однак найзаповітніша справа життя Збандута-майстра — «приборкання»

його улюбленої, «непокірної» кобзи — була ще попереду. Рік за роком наближався він до мети. Конструював новий корпус, проводив акустичні дослідження, удосконалював звучання низького і високого регістрів... Невтомні пошуки і одержимість винахідника увінчалися успіхом. Нова українська чотириструнна кобза, унікальна за формою і звучанням, посіла особливе місце серед національних струнно-щипкових інструментів. На основі останніх найновіших акустичних досягнень Збандуту вдалося досягти найскладнішого: чистого, якісного, сильного і рівного звучання кобзи по всьому діапазону. Тривалість звуку після удару по струні сягнула більше 10 секунд! Це ще не вдавалося нікому. Майстер винайшов свою «систему замкнутої ударної хвилі», котра дає унікальний акустичний ефект. Кобза Збандута поєднала в собі можливість старовинних струнних інструментів із сучасною скрипкою й українською домрою. На ній можна виконувати навіть класичні скрипкові твори!

...Коли «черкаський Страдіварі» привіз свою кобзу «на випробування» до Української Національної музичної академії, вражений і захоплений винаходом професор Микола Білоконов довго не випускав з рук диво-інструмент. Він награв на ній народні мелодії, твори Чайковського, Лисенка, Глієра, і кобза то бриніла, співала, то сумувала і плакала, то раділа і сміялася... Його колега професор Микола Давидов вигукнув: «Вона має душу! Це справжня перлина! Ви, Юлію Федоровичу, зробили переворот у царині народних інструментів!»

Найвищу оцінку авторському винаходу дав також головний диригент Національного оркестру народних інструментів України професор Віктор Гуцал. «Ми безмежно вдячні талановитій людині Юлію Федоровичу Збандуту за подвижницьку працю, — сказав Віктор Омелянович. — Більше століття не вдосконалювалася кобза, національний інструмент, котрим ми всі пишаємося. Кілька десятиліть жоден майстер не брався за його виробництво. Бо це праця надзвичайно складна і копітка. Тепер ми маємо надію, що й наш оркестр поповниться новими кобзою-примою, кобзою-альтом, кобзою-тенором — усього дванадцятьма інструментами... Тільки б підтримали нашого маестро на державному рівні...»

Поки в Українському інституті промислової власності Державного департаменту інтелектуальної власності готуються запатентувати авторський винахід «Українська чотириструнна кобза», Юлій Збандут виношує нові ідеї і проекти виробництва музичних інструментів. А ще мріє про свій авторський вечір, на якому звучали б його пісні на вірші Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Бориса Олійника, Василя Герасим'юка, Світлани Короненко, Станіслава Шевченка... Щоб промовляла до людей його чотириструнна кобза. І щоб прийшла легендарна Раїса Кириченко і заспівала його невмирущу «Росаву»...

Лідія ТИТАРЕНКО.

Черкаська область.
На знімку: «черкаський Страдіварі» Юлій Збандут із новою кобзою.

У НОМЕР

■ Конкурси

Призи —

ПОДІЛЬСЬКИМ ЛИСТОНОШАМ

Хмельницька обласна рада та регіональний центр газети «Голос України» оголосили конкурс серед зв'язківців області на найкраще проведення передплати парламентської газети на 2003 рік.

Переможців визначатимуть за трьома категоріями:

— серед листонош з населенням до 1000 жителів;

— серед листонош з населенням від 1000 мешканців і більше;

— серед керівників підприємств поштової зв'язки, які забезпечать найбільший приріст тиражу до 1.01.2003 року.

За підсумками передплати в січні 12 кращих зв'язківців за поданням облпошти будуть відзначені грамотами та цінними подарунками Хмельницької обласної ради.

Від корпусу газети двом зв'язківцям буде вручено санаторно-курортні путівки, трьох заохочено грошовими преміями по 600, 500 і 400 гривень.

Михайло ВАСИЛАШКО.

ВІД РЕДАКЦІЇ. У разі, якщо область виконає контрольні показники, не залишиться осторонь цієї акції і редколегія газети «Голос України». Вона належно відзначить активну позицію керівників облпошти та її міськрайонних структур у проведенні передплати.

■ Пригоди

МОРСЬКИЙ ЗАКОН

Суховантажне судно «Юрій Двожильний» під українським прапором прямувало з порту Маріуполь (Донецька область) у Стамбул. 8 жовтня через 15 миль після півночі, перебуваючи приблизно за 35 миль на південний схід від Ялти, теплохід одержав сигнал «SOS» — його у нічному бурхливому морі подавав екіпаж російської яхти «Мир». Як з'ясувалося, судно йшло маршрутом Стамбул—Новоросійськ повз кримські береги і з незрозумілою для екіпажу причини почало швидко заповнюватися водою і тонувати.

Капітан теплохода Анатолій Корабльов, визначивши координати потерпаючої яхти, прийняв рішення змінити курс і йти на допомогу. По радіо доповіли про цю надзвичайну подію в Ялтинській портонагляд. Звіти звістка про нещастя полетіла у Київ — у МНС. Оперативна служба міністерства передала цю інформацію в Севастопольський морський рятувально-координаційний центр. Через дві години «Двожильний» прибув у зазначений район і почав пошук. У нічних умовах і при силі вітру в 12—14 м/сек це було геть непросте завдання, але екіпаж теплохода з ним впорався успішно — о 4 годині 40 хвилин ранку на поверхні моря був помічений надувний пліт з трьома членами екіпажу яхти, яка на той час вже потонула. Українські моряки підняли потерпілих на борт, надали їм першу медичну допомогу.

Як розповідає старший оперативний черговий